

Våra naturresurser

Människorna har i alla tider använt sig av naturen för att kunna överleva. Allting i naturen som vi kan använda eller ha nytta av kallas naturresurser eller naturtillgångar.

Naturresurserna ger oss råvaror, som vi kan tillverka olika saker eller produkter av. Oftast tillverkas dessa färdiga varor i industrier.

Överallt i landet där våra naturresurser finns skapas olika näringar. Med näring menar vi, det som vi människor arbetar med för att försörja oss.

Skogen och vattnet är viktiga naturresurser.

Vi måste vara rädda om våra naturresurser

I Sverige har vi flera olika naturresurser. Skogen, odlingsbar mark, berggrunden och vattnet är våra viktigaste naturresurser.

Det är viktigt att vi hushåller med våra naturresurser. De måste ju finnas kvar till kommande generationer, alltså till våra barn och barnbarn, och deras barn, osv. De måste också få tillgång till rent vatten, kunna odla sin mat och leva ett gott liv i en ofördärvad natur.

Att se till att våra naturresurser används på ett vettigt sätt, brukar vi kalla för en hållbar utveckling.

Det är viktigt att vi får tillgång till rent vatten även i framtiden.

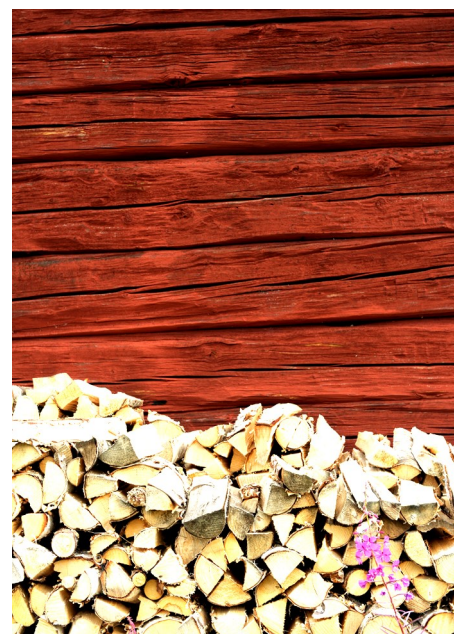

I de svenska skogarna växer både lövträd och barrträd.

Skogen

Skogen är en av våra viktigaste naturresurser. Mer än hälften av Sveriges yta täcks faktiskt av skog. Skogen tar aldrig slut. När man avverkar eller hugger ner skog, ersätts den alltid med nya träd. Dessa träd planteras på kalhygget. Kalhygget kallas det område, som blir kvar när man avverkat skogen.

Skogen skapar flera näringar. Först ger den oss råvaran trä. Trävirket körs till sågverk och pappersindustrier. Där tillverkas brädor och plank, som sedan används till hus och möbler. Av trävirket görs också pappersmassa, som kan bli till olika slags papper, som t.ex. kartonger, tidningspapper eller toalettpapper.

Skogen ger oss råvaran trä.

Vattnet

Vatten är en viktig naturresurs. Hav, sjöar och älvar är alla naturresurser, som vi har nytta av på olika sätt.

Fiske

Fisket har i alla tider varit viktigt för människan. Att fånga fisk och skaldjur var bra sätt att skaffa mat. Fortfarande fångas mycket fisk längs våra kuster och i våra stora insjöar.

Transporter

Vattnet hjälper oss också när vi transporterar varor. Längs hela vårt lands kust finns det gott om hamnar. I hamnarna lastas båtar med varor, som sedan fraktas över havet.

Vattenkraft

I norra Sverige finns det gott om stora älvar. Vattnet i älvarna forsar fram med en väldig kraft. Med hjälp av stora vattenkraftverk kan vi använda den här kraften till att tillverka elektricitet. Därför har det byggts vattenkraftverk i nästan alla Sveriges älvar.

Fiskebåt från Bohuslän

Torne älv i Norrbotten

Odlingsbar mark

Det mesta av det vi äter kommer från jordbruket. Odlingsbar mark är därför en av våra viktigaste naturresurser. Jordbruket är en viktig näring.

Odlade växter kallas för grödor. På böndernas åkrar växer olika grödor, som sädeslag och grönsaker. Det blir mat till både människor och djur. Från djuren på bondgården får vi kött, mjölk och ägg.

Rapsfält i Skåne

Berggrunden

Berggrunden är också en viktig naturresurs. Den innehåller olika slags malm, som t.ex. järnmalm, kopparmalm och guldmalm. Malm är sten, som innehåller mycket metall.

I vårt land finns många gruvor, där man bryter malm långt under jorden. Malmen sprängs loss och sedan smälter man den, så att man får en ren metall.

I berggrunden kan det också finnas kol, olja och naturgas, som är viktiga bränsle.

Kalfjäll i Lappland

I jordbruksbygden

Att vara lantbrukare

Att driva och sköta ett lantbruk eller en bondgård är ett slitsamt arbete. Men det är ett viktigt arbete, eftersom det mesta som vi äter kommer från jordbruket.

Den som driver ett jordbruk kallas för lantbrukare eller bonde. På sin gård odlar bonden olika grödor, eller föder upp djur som ger kött, mjölk eller ägg.

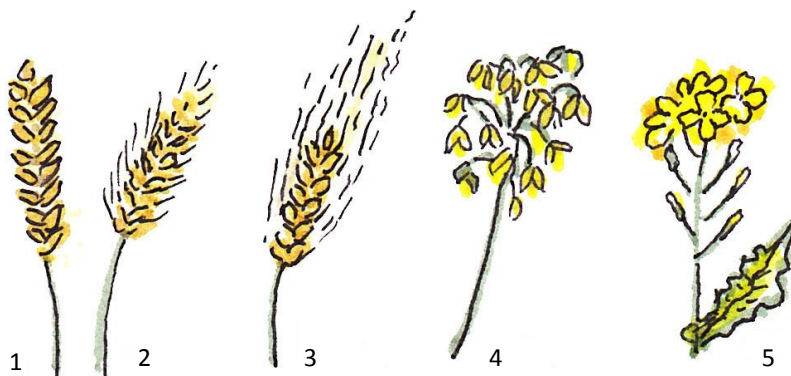
En del lantbrukare kan fortfarande både odla växter och ha djur. Men det är vanligare att bönderna specialiserar sig. Då har de antingen en sorts djur eller så odlar de bara några få grödor.

Olika grödor

Grödor är detsamma som odlade växter. Grödorna blir mat åt oss människor eller foder till djuren. Mat som bondens djur äter kallar vi för foder.

Våra vanligaste grödor är sädeslag, oljeväxter och vallväxter. De fyra vanligaste sädeslagen i vårt land är vete, råg, korn och havre. Raps och ryps hör till oljeväxterna. De innehåller olja, som man kan tillverka margarin och matolja av.

Gräs och klöver är vallväxter, som odlas för att få foder till djuren. Givetvis odlas även andra grödor på de svenska åkrarna, som t.ex. potatis och sockerbetor.

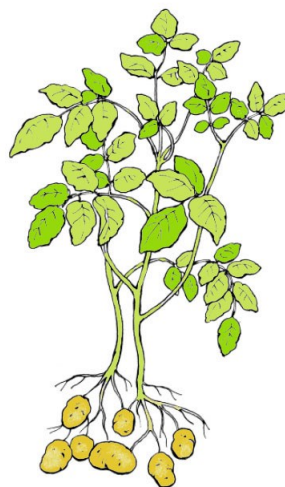
1. Vete är det vanligaste sädeslaget i Sverige. Av mjölet bakas bröd och bullar, men det används även till tillverkning av pasta.

2. Råg odlas både i södra och norra Sverige. Av rågmjöl tillverkas bland annat knäckebröd.

3. Korn används mest till djurfoder. Men man tillverkar även öl av korn. Det går bra att odla korn i norra Sverige, eftersom det tål lite kyligare klimat.

4. Havre kan odlas över hela Sverige. Havre blir ofta foder till djur. Av havre kan man också tillverka havregryn och müsli.

5. Rapsblommorna är starkt gula i färgen. Raps innehåller en olja, som används till matolja, margarin och glass.

Potatis odlas i så gott som hela landet. Potatis säljs i butiker, men en stor del blir mat åt djur.

Av potatis tillverkas även chips, pommes frites och potatismjöl.

Klimatet är viktigt

Klimatet har också stor betydelse för jordbruket. Grödorna behöver sol och värme för att växa. De behöver också lagom med regn.

På många ställen i norra Sverige är klimatet för kallt för att det ska gå att odla. Längre söderut är klimatet varmare. Därför passar det särskilt bra med odling i södra delen av vårt land.

Södra delen av Sverige passar bra för odling.

Rätt sorts jord

För att bönderna ska få bra skördar, måste grödorna ha rätt sorts jord. I södra Sverige är det vanligt med näringsrika lerjordar. Lerjordarna bildades redan under istiden och låg länge under vatten.

Vete och raps är två grödor som trivs bra på lerjordar. Sandjord innehåller mycket sand. Potatis, morötter och sparris växer bra på sandjordar.

Vete trivs bra på lerjordarna i södra Sverige.

Hur man får grödorna att växa

För att bönderna ska få stora skördar, så måste de gödsla sina åkrar.

Därför använder många bönder konstgödsel.

Då växer grödorna bra på åkrarna.

För att slippa insekter och ogräs i grödorna, besprutar många bönder sina åkrar med olika bekämpningsmedel. På så sätt skyddar bönderna sina grödor och skördarna blir större.

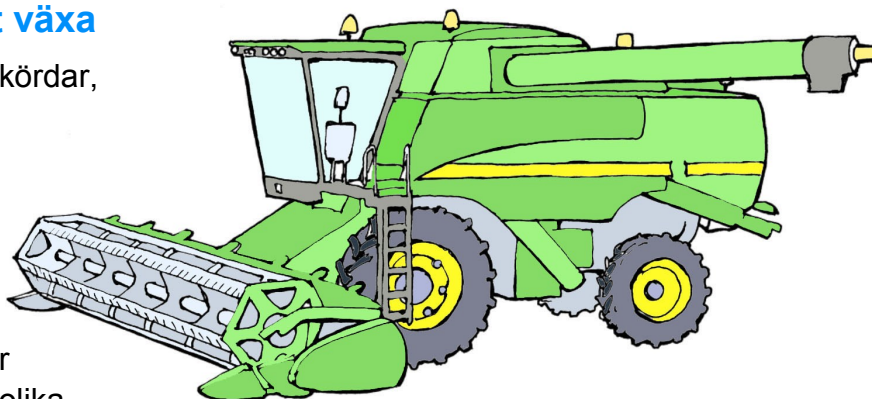
Tyvärr har det visat sig att en del konstgödsel hamnar även i sjöar och andra vattendrag. Då skadas djur och växter som lever där. Även gifterna i bekämpningsmedlen tar död på djur och växter som lever nära åkrarna.

Ekologisk odling

Många bönder vill inte använda konstgödsel eller bekämpningsmedel. De har valt att odla ekologiskt. Istället gödslar de sina åkrar med t.ex. kobajs, precis som bönderna gjorde förr.

Grödor som har odlats ekologiskt är KRAV-märkta. Även kött och ägg kan vara KRAV-märkta. Då har dessa djur ätit foder, som är ekologiskt odlat.

Bönderna använder moderna maskiner i jordbruket. Skördetröskan används för att tröska säden.

Hållbar utveckling

Vi kan alla bidra till att inte slösa på jordens resurser, om vi tänker på hur vi handlar och äter.

- * *Om vi köper närproducerade matvaror, så behöver inte maten transporteras så långt.*
- * *Släng inte så mycket mat. Spara istället mat som blir över i frys och kyl.*
- * *Om du väljer frukt och grönsaker efter säsong, så transporteras inte heller de så långa sträckor.*
- * *Får du matrester, kan du kanske lägga en del av dem i en kompost.*

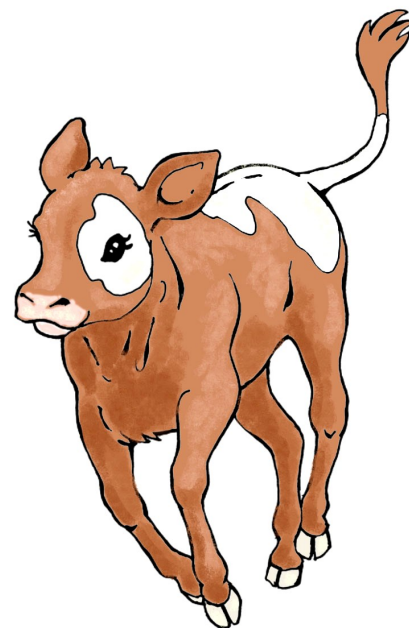
Boskapsskötsel

Många bönder har specialiserat sig på att producera kött, ägg eller mjölk. En del bönder har valt att satsa på mjölkkor, medan andra bönder har valt att föda upp kycklingar eller grisar.

Visste du att i vårt land räknar man med att det finns 1,5 miljon tjurar, kor och kalvar, 2 miljoner grisar och 6,5 miljoner höns och kycklingar?

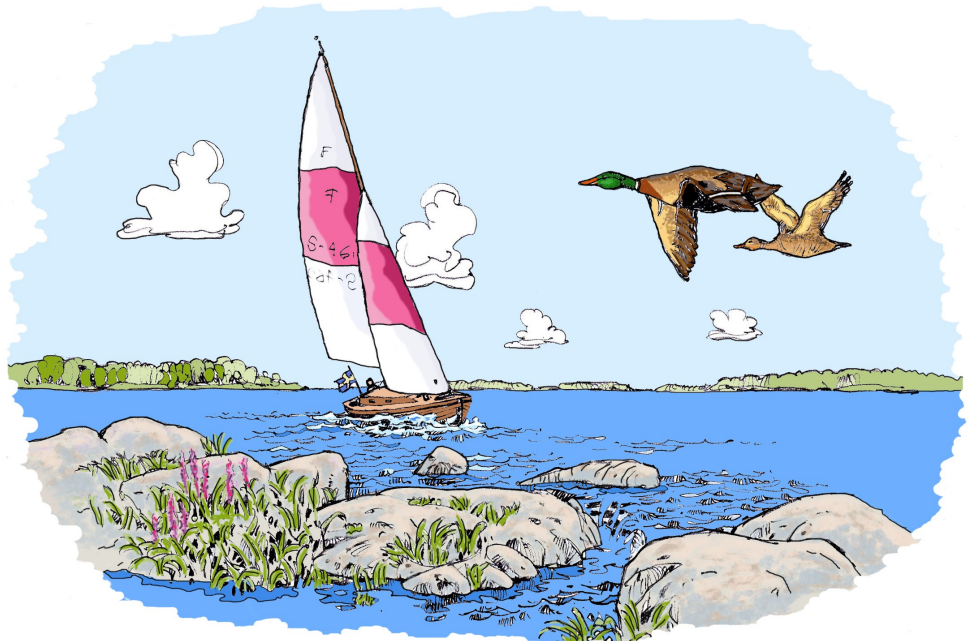
Djuren måste må bra

För att alla djur på bondgårdarna ska må bra, finns det lagar som talar om hur djuren måste skötas. Lagarna handlar om att det ska vara rent i ladugården eller att djuren ska få tillräckligt med mat. Men de kan också visa på hur stort utrymme djuren ska ha, när de vistas inomhus.

Längs kust och hav

I alla tider har människorna bosatt sig vid kusten. Kust kallas det där land möter hav. Havet gav människorna mat och samtidigt var det lätt att ta sig fram på vattnet, när det inte fanns några vägar.

Klippkust

Kusten ser olika ut

Sverige har en väldigt lång kust. Den är mer än 270 mil lång. Sveriges kust brukar delas in i två delar. Den västra sidan brukar kallas för Västkusten och den östra för Ostkusten.

Kusterna runt Sverige ser väldigt olika ut. På många platser längs kusten finns det härliga sandstränder med höga sanddyner.

Västkusten består till stora delar av klippkust. Klipporna har ofta mjuka och runda former. De har blivit slipade av inlandsisen

På en del ställen har kusten en skärgård. Det är en kust med många små öar.

Längs en del av Sveriges kuster finns långa sandstränder .

Haven runt Sverige

Haven runt Sverige är en del av Nordsjön, som i sin tur är en del av Atlanten. Men alla haven runt vårt land har egna namn. Vid Västkusten ligger Skagerrak och Kattegatt. Badar du på Västkusten känner du att det smakar salt. Alla hav på jorden innehåller saltvatten.

Längre söderut ligger ett sund som heter Öresund. Ett sund är ett smalt vatten, som ligger mellan två landområden.

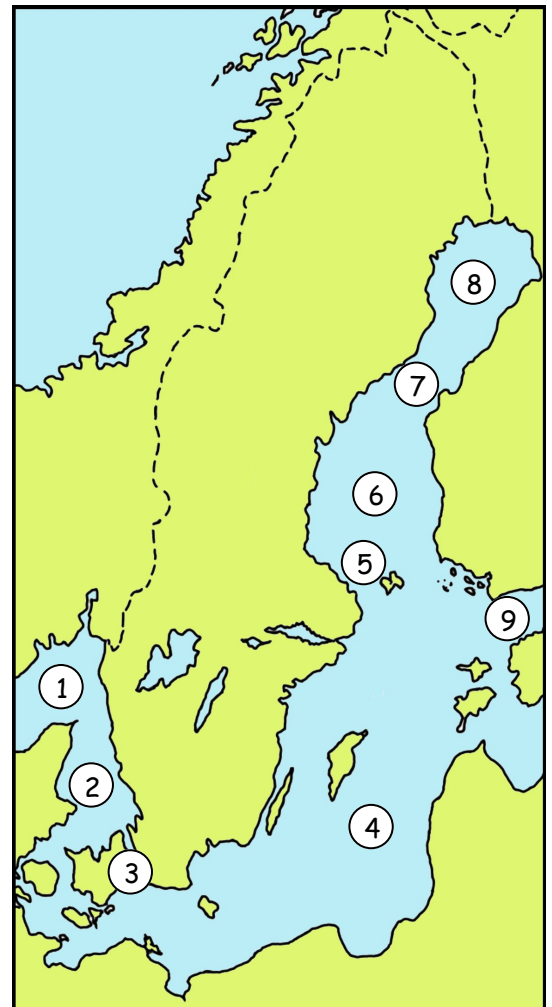
På Sveriges östra sida ligger Östersjön. Egentligen består Östersjön av flera delar. Ålands hav ligger mellan Uppland och Åland. Norr om Åland ligger Bottenhavet. En smalare del av Bottenhavet kallas för Norra Kvarken. Längst i norr ligger Bottenviken. Havet mellan Finland och Estland heter Finska viken.

Bräckt vatten

I Östersjön är vattnet inte så salt som i andra hav. Vid Ostkusten rinner sötvatten från åar och älvar ut i havet och blandas med saltvattnet. En blandning av saltvatten och sötvatten kallas för bräckt vatten.

På Västkusten är vattnet salt.

Haven runt Sverige

1. Skagerrak	2. Kattegatt
3. Öresund	4. Östersjön
5. Ålands hav	6. Bottenhavet
7. Norra Kvarken	8. Bottenviken
9. Finska viken	

Kustens olika delar

UDDE är ett spetsigt landområde som sticker ut i havet. Udden har vatten på alla sidor utom en.

HALVÖ har vatten omkring sig på tre sidor. Ibland sitter halvön ihop med fastlandet med bara en liten landremsa

NÄS är en liten smal landremsa som håller samman två större landområden

Ö är land som har vatten omkring sig på alla sidor.

HOLME är en liten ö som oftast saknar både hus och träd.

VIK är en del av havet som skär in i land.

BUKT är när havet skär in i land i en stor båge.

SUND är ett smalt område med vatten, som ligger mellan två landområden.

SJÖ är ett vattenområde som har land omkring sig på alla sidor.

Å är ofta ett brett vattendrag där vattnet flyter långsammare.

ÄLV är oftast ett smalare vattendrag som bildas av mindre bäckar som rinner samman. I Norrland är dock älvarna stora floder med forsande vatten.

Forsande älv utanför Abisko i norra Lappland.

Vilka olika geografiska begrepp kan du hitta?

På bilden ovanför finns elva viktiga ord om kustens olika delar utsatta.
Kan du hitta dem alla?

Fisket i havet

Det kryllar av liv i havet. Längs våra kuster fångas det mängder med fisk. Det kan vara torsk, spätta, lax, sill och ål. Men man fångar även skaldjur, som räkor, musslor, krabbor och humrar.

I Sverige är det faktiskt inte mer än 2 000 personer som försörjer sig som fiskare. De flesta arbetar på stora fiskebåtar, som med hjälp av ekolod kan hitta fiskstimmen. Ett ekolod är en apparat, som sänder ljudvågor genom vattnet och på sätt avslöjar var fisken håller till.

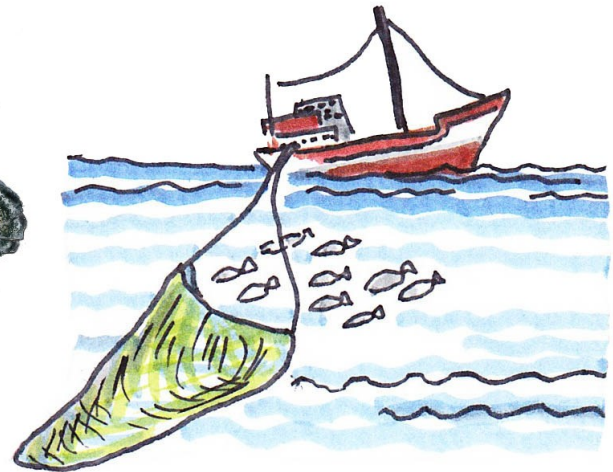
Fisken fångas med hjälp av en trål. En trål är ungefär som en stor nätkasse som släpas efter båten.

Fiskebåt från Lysekil

Krabba och hummer är omtyckta skaldjur.

Trålfiske

Fisken finns inte i överflöd

Moderna fiskebåtar kan på kort tid ta upp mycket fisk. Det finns därför risk att vissa fiskarter kan utrotas. För att fisken inte ska ta slut har man infört regler, för hur mycket fisk man får ta upp under ett år. Det kallas för fiskekvot.

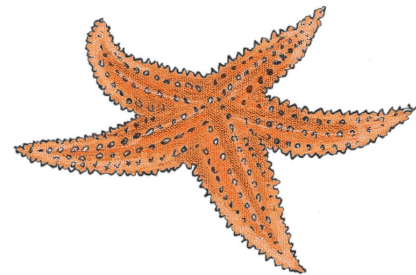
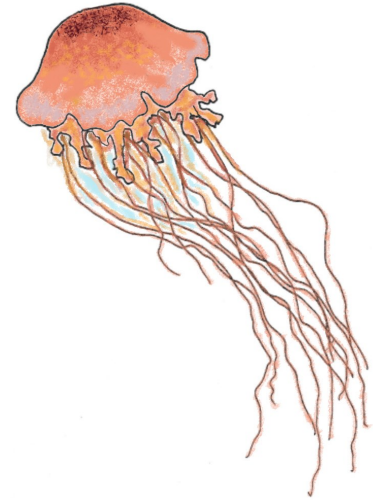
Förorenade hav

Nuförtiden kommer det ofta larmrapporter som varnar för att vi håller på att förgifta våra hav. Det beror dels på att vi släpper ut avloppsvatten direkt i havet. Men det beror också på att ett en del gödsel från böndernas åkrar hamnar i havet. Gödseln följer nämligen lätt med bäckar och åar ut i havet. Det kallas för övergödning.

Gödseln blir sedan till näring åt alger. Under sommaren kan algerna bli så många, att vattnet blir alldeles grönaktigt och grumligt. Man brukar kalla det för algbloomning.

När algerna sedan dör, förbrukas väldigt mycket syre på havsbotten. Det kallas för bottendöd. Blir syrebristen stor dör även fiskar, andra djur och växter.

Östersjön är ett hav som har stora problem med övergödning, algbloomning och bottendöd. Genom att bygga reningsverk och införa lagar som förbjuder giftiga utsläpp, försöker vi skydda djur och växter som lever i havet.

Maneter och sjöstjärnor är känsliga för föroreningar.

Oljeutsläpp i havet

Ett stort problem för alla hav är oljeutsläpp. Det kan ske när en tankbåt med olja går på grund, eller när tankbåtar olagligt gör ren sina tankar till havs. I båda fallen läcker olja ut i havet.

Resultatet av ett oljeutsläpp blir ofta förödande. Sjöfåglar som blir indränkta i olja dör. Olja som sjunker till botten dödar andra djur och växter. Kusten blir svart av all kladdig olja.

Det brukar ta flera månader att röja upp efter ett stort oljeutsläpp.

